Katram savas intereses

Daba ir visas sabiedrības vērtība, un valsts to sargā. Gaujas Nacionālais parks (GNP) ir īpaši aizsargājama dabas teritorija. Tas ietilpst Eiropas aizsargājamo dabas teritoriju tīklā "Natura 2000" . To izveidoja, lai aizsargātu maz pārveidotas dabas teritorijas, ko raksturo liela bioloģiskā daudzveidība, iežu atsegumi un reljefa formu dažādība, avoti, gleznainas ainavas un neskaitāmi dabas un kultūras pieminekļi. Parka uzdevums arī ir veicināt dabas tūrismu un teritorijas ilgtspējīgu attīstību. GNP nozīmīgākā daļa un galvenā dominante – Gaujas senieleja – vienlaikus ir gan aizsargājama, gan izmantojama vides un kultūrvēstures izziņas tūrismam un veselīgai atpūtai. GNP konstatētas gandrīz 500 reto vai īpaši aizsargājamo sugu atradnes.

Tiek izstrādāts Gaujas Nacionālā parka dabas aizsardzības plāns 12 gadiem. Tajā noteikti mērķi un kā tie sasniedzami. Plāns pavērs iespējas piesaistīt finansējumu, lai īstenotu pasākumus mērķu sasniegšanai.

GNP plāna izstrādes gaitā tika veikta apjomīga aptauja "Kā Gaujas Nacionālo parku redz iedzīvotāji un ceļotāji". Aptaujāti trīs procenti jeb 271 mājsaimniecība, GNP teritorijas apmeklētāji – tūristi, atpūtnieki.

"GNP teritorijā dzīvo vairāk nekā 30 tūkstoši iedzīvotāju, ir 40 ciemi, divas pilsētas, blakus divas šosejas, pa kurām gadā pārvietojas ap 12 miljoniem mašīnu. Ir daudz viensētu, lielākā daļa īpašumu ir mazāki par diviem hektāriem. Liela daļa, 54 procenti, īpašumus GNP teritorijā iegādājušies mērķtiecīgi. Te ir aktīva uzņēmējdarbība un nākamie aiz Rīgas un Jūrmalas populārākie tūrisma objekti. Ienākumu ziņā GNP cilvēki dzīvo mazliet labāk nekā vidēji Latvijā, bet ir daudzi, kuru ienākumi ir tikai pensijas," GNP raksturo tūrisma eksperts, Dr.geogr. Andris Klepers.

Vai, dzīvojot GNP teritorijā, var sasniegt augstu dzīves kvalitāti, lielākā daļa iedzīvotāju tā nedomā. Iemesli gan nav saistīti ar dabas aizsardzību, bet tāpēc, ka slikti ceļi, tuvumā nav veikala, nav pieejami medicīnas pakalpojumi. Tās ir valstij un pašvaldībām risināmas problēmas, kā sabalansēt dabas aizsardzību un kvalitatīvai dzīvei nepieciešamo. Lielākā daļa iedzīvotāju (60 procenti) saistīti ar dabas resursu apsaimniekošanu – lauksaimniecību, mežsaimniecību -, pieciem procentiem ir mazdārziņi. Ceturtā daļa deklarēto iedzīvotāju dzīvo un strādā GNP teritorijā.

"Pazīstama atziņa - man patīk dabas aizsardzība, tikai manā pagalmā. Taču, kad jābalso, lielākā daļa izvēlas mežaino, netraucēto Gaujas ainavu, prom no intensīvas zonas, jo te maz traucējumu, var atpūsties. Savukārt, jautājot, vai GNP teritorijā jāierobežo augu aizsardzības līdzekļi, trešdaļa aptaujāto vērtē, ka jāturpina izmantot. Tā uzskata lauksaimnieki, arī mazdārziņu īpašnieki," stāsta A.Klepers.

Kovida laiks bija tests dabai, ko tā spēj ņemt pretī. Apmeklētāji plūda arī uz vietām, kur nav nekādas infrastruktūras, kā Ramatu klintīm, Kazu gravu. "Tiek uzsvērts, ka te ir neskarta daba, pievilcīga ainava. Vieni uzsver, ka apkārt maz cilvēku, toties vasarā pārāk daudz. Trešā daļa vietējo iedzīvotāju sūdzējās, ka tūristi traucējuši, nav respektējuši privātumu, bet piektā daļa pašu tūristu atzinuši, ka citi apmeklētāji traucējuši baudīt dabu, klusumu– trokšņojuši, atstājuši atkritumus," stāsta A.Klepers un piebilst, ka, aptaujājot apmeklētājus dažādās vietās, daudzi nezināja, ka atrodas GNP.

"Daba ir par brīvu, ar nodokļiem maksājam par tās saglabāšanu. Aptaujā respondenti atzina, ka šim nolūkam varētu ziedot brīvprātīgi vai maksāt tikai par autostāvvietām. Arī tas ir ieteikums - slēgt autobraucējiem mazos celiņus. Jāņem vērā vietējo iedzīvotāju atpūtas iespējas," uzsver tūrisma eksperts un atgādina, ka nākamgad GNP aprit 50 gadi un mūsu atbildība ir saglabāt dabas vērtības. ❑

Gaujas Nacionālā parka objektu apmeklētība gadā/tūkstošos

- Gūtmaņala ~ 300
- Ērgļu klintis ~30
- Zvārtes iezis ~ 42,3
- Ānfabrikas klints ~ 33,4
- Niniera ezers ~ 23
- Zvanītāju klints ~ 19,7
- Lustūža klints ~ 15
- Ķūķu klints ~ 13,4
- Kazu grava ~ 10,1
- Ratnieku ezera peldvieta ~ 10.

Jāsavieto dabas aizsardzības, sabiedrības un zemes īpašnieku intereses

Gaujas Nacionālā parka Dabas aizsardzības plāna projekts ir izstrādāts, tas vēl tiek papildināts. Plāna izstrādātāji tikās ar teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem, uzklausīja viņu iebildumus, ieteikumus. Tikšanās reizēs ne viens vien, kam GNP pieder īpašumi, pauda viedokli, ka ierobežojumi un aizliegumi ietekmēs uzņēmējdarbību un ikdienu. Taču izskanēja arī vairāki ierosinājumi, ka noteikumus vajadzētu stingrākus, kā arī paplašināt GNP teritoriju, piemēram, iekļaujot Melturu silu un dzejnieka E.Veidenbauma muzeju "Kalāči".

Kurš atpūtīsies, kurš kops

Auciemā diskusija raisījās par privātīpašnieku un atpūtnieku tiesībām.

Zemes īpašnieks Andris Lukstiņš stingri nostājas pret zonējumu maiņu un uzsvēra, ka arī Cēsu novada domei rosinās plānu nesaskaņot. "Ap Ninieri ir pieci īpašumi, arī pašvaldībai. Mēs, īpašnieki, vienojamies un pasakām, ko pie ezera drīkst darīt, tad to var apstiprināt plānā, nevis norādīt, ko drīkst, ko ne. Atpūtnieki iet pāri privātām zemēm, kurina ugunskurus, pašvaldības daļā ar mašīnām, motocikliem griež *saulītes*, braukā pa takām. Esam likuši barjeras, savākuši kravas ar atkritumiem. Kad kāds savam īpašumam uzliek žogu, tiek uzskatīts par noziedznieku, jo 50 gadus te staigāts. Ja Ninieris tagad būs neitrālajā zonā, kāpēc pa to nedrīkst braukt ar ūdens motociklu? Tāpat neuzskatu, ka aizliegums braukt Ungurā ar ūdens motociklu ir pamatots, tas maisa ūdeni, tā palielina tajā skābekļa daudzumu un neattīstās zilaļģes," viedokli pauda A.Lukstiņš.

Tūrisma eksperts, Dr.geogr. Andris Klepers atzina, ka ap Ninieri ir noplicināta vide. To gadā apmeklē ap 23 tūkstoši atpūtnieku. "Te ir vieta aktīvai atpūtai, un jāmeklē kompleksi risinājumi. Ir stihiski ierīkotas padsmit ugunskura vietas, ar motocikliem izbraukātas takas. Vēsturiski Niniera apkārtne netika sakārtota, jo piederēja vienai pašvaldībai, bet to izmantoja otras iedzīvotāji," stāstīja A.Klepers un uzsvēra, ka tik nelielā ezerā, kuram ir tik liels apmeklētāju skaits, braucot ar ūdens motociklu, tiks apdraudēta viņu drošība. Tūrisma eksperts arī atgādināja, ka atpūtas vietā viens vēlas klusumu, cits cilvēku burzmu un troksni. Divi trīs varēs braukt pa ezeru, citi ne. Tas pats jautājums par peldošām pirtīm. Šie interešu konflikti ir jāmazina. Tā nav vēršanās pret uzņēmējdarbību, bet arī sabiedrības intereses jāņem vērā.

"Diezgan daudz no tā, ko tagad daru, jaunie noteikumi apturēs. Vai ir aprēķini, cik jaunais plāns izmaksās valstij? No tā atkarīgs, vai šis dokuments ir kā vērts," viedokli pauda meža īpašnieks Gatis Strads un piebilda, ka projekts var dzīvot tad, ja būs finansējums, bet situācijā, kāda tagad ir pasaulē, tā ir sapņošana.

Ministru kabinetam jālemj, ko sargājam, kam nosaka ierobežojumus un maksā kompensācijas, vai dzīvojam kā līdz šim. Nebija nevienas plāna publiskās apspriešanas, kurā nebūtu pieminētas kompensācijas. Bet tas ir politiķu lēmums, ne ekspertu. Izskanēja arī ierosinājums: ja ir stingrāki saimniekošanas ierobežojumi, jāsamazina nekustamā īpašuma nodoklis.

Apdraud dabu, ja nesaimnieko

Arī GNP tāpat kā visā Latvijā apdraudējums dabas bioloģiskajai daudzveidībai ir invazīvās sugas. Tikšanās reizēs iedzīvotāji uzsvēra, ka valsts uzņēmumi "Latvijas Dzelzceļš", "Latvijas Valsts ceļi" neapkaro to izplatību. No pašvaldībām nomātajos īpašumos ar invazīvajiem augiem jācīnās nomniekam, ja ne, pašvaldība soda.

"Pašvaldība izstrādā saistošos noteikumus par invazīvo sugu ierobežošanas pasākumiem. Arī Dabas pārvalde par laikā nenopļautiem latvāņiem saņem sodu. Diemžēl valsts iestādēm trūkst līdzekļu šiem mērķiem. Daudzkārt runāts, ka jāapkaro arī zeltslotiņa, puķu sprigane, bīstams ir Spānijas kailgliemezis, diemžēl lēmumu nav, ir tikai iedzīvotāju satraukums un ekspertu atzinumi," sacīja Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta direktore Gita Strode.

Pēdējos gados arī GNP mežus skāris astoņzobu egļu mizgrauzis. Izskanēja pārmetumi, ka, kaut ko sargājot, kam citam tiek ļauts iet bojā. Biotopu eksperte Anete Pošiva - Bunkovska atgādināja, ka jāvērtē meža saimnieciskā un ekosistēma, jo mežs ne tikai ražo koksni. "Gaujas Nacionālais parks ražo neskartu mežu un var aizdot citiem mežiem ārpusē. Aizsargājamajās teritorijās jārūpējas par dabas daudzveidību, mizgrauzis ir tās daļa. Bīstamie koki tiek izzāģēti, kā, piemēram, Līgatnē. Jā, mizgrauža skartās egles slikti izskatās, bet no meža ekoloģijas viedokļa tas ir dabisks process," skaidroja A.Pošiva – Bunkovska.

Līdz tam, kad Gaujas Nacionālā parka Dabas aizsardzības plāns varētu kļūt par dokumentu, paies gadi. Viss, protams, atkarīgs, cik ātri saskaņojumu dos pašvaldības, vērtēs Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

"Projektā ir daudz brīnišķīgu aizliegumu, bet nav akcentēts, ko iegūs sabiedrība. Meži saistīti ar naudu. Man ir vairāki meža nogabali, katram speciālists izstrādājis labāko apsaimniekošanas risinājumu, tagad tiek pateikts, ka galvenā cirte nebūs atļauta. Tā tiek tērēta nauda. Plāns ir zinātnisks dokuments, neredzu, kurš pētījums apliecina, ka dažādi nogabali apsaimniekojami pēc viena parauga. GNP būtu jāslēdz līgums ar meža īpašnieku, lai izstrādātu apsaimniekošanas detaļas," viedokli pauda Gatis Strads.

G.Strode atgādināja, ka plāns ir rāmis, kur pateikts, kas atļauts. Tad vērtē eksperti, kā saimniekot, saglabājot bioloģisko daudzveidību. "Apsaimniekošanas pasākumi ir rekomendējoši, izņemot tos, kas noteikti Ministru kabineta noteikumos vai GNP likumā. ❑

Gaujas Nacionālā parka dabas aizsardzības plāna iecerētās izmaiņas

Funkcionālā zona	Esošais zonējums		Piedāvātais zonējums		Izmaiņas
	Platība ha	Platība no GNP, %	Platība ha	Platība no GNP, %	ha
Dabas rezervāta jeb stingrā režīma zona	3685	4	3683	4	-2
Dabas lieguma zona	31884	35	29010	32	-2874
Dabas parka zona	0	0	10476	11	10476
Ainavu aizsardzības zona	41812	46	43995	48	2183
Kultūrvēsturiskā zona	2569	3	0	0	-2569
Neitrālā zona	11838	13	4605	5	-7233

Lappusi sagatavojusi
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA "Cēsu Druva".